

2004.
NEKA CVJETA TISUĆU ŠATORA

61. ŠATOR

Moralo je to biti negdje o pravoslavnome Božiću kada se gospodin Jasnić požalio na bolove. Onomad kada je novi hrvatski premijer, okružen uglednicima svoje i drugih stranaka, čestitao Srbima njihov Božić i uskliknuo već legendarno – “Hristos se rodi!” Gospodin Jasnić se “rođenju” Hristosa imao radovati u svom “domu”, u svom selu, kojemu ni ime nije bez vruga – Zimić Selo, dvadesetak kilometara daleko od Vojnića. Ali gospodin Jasnić, za razliku od razdragane gospode Sanadera i Šeksa, zapravo i nije imao mnogo razloga vjerovati kako se Hristos konačno rodio i njemu u njegovom Zimić Selu. On ga je, naime, uzalud čekao već petu godinu, čekao kao prava Božja

ovčica, skutren u šatoru koji mu je od 1999., otkad se vratio iz izgnanstva, služio namjesto kuće u čije je crne, spaljene zidove gledao direktno iz svoje "spavaće sobe".

I tako četiri duge godine. Čekao i nadao se da će mu država u kojoj je živio cijeli život, sve dok netko drugi nije odlučio o njegovom odlasku, spalio mu kuću i uništio život, konačno obnoviti dom. Bila je to država koju su u to vrijeme vodili osjetljivi socijaldemokrati i njihovi liberalno-građanski partneri.

Kada ne bi bio u svom šatoru, kojega nije, o ne, ni pošto, dobio od neke institucije vlasti, nego od UNHCR-a, uz pomoć Karlovačkog odbora za ljudska prava, gospodin Jasnić trudio se zaraditi za život radeći fizičke poslove po okolnim selima. Jest, ruku na srce, dobivao je cijelih 400 kuna socijalne pomoći, kao što je i red u socijalno osjetljivoj državi.

I unatoč ili usprkos življenju lišenom dostojanstva, ponosno je govorio reporteru *Jutarnjeg lista*: "Nisam došao da lutam, nego da budem na svome!"

I bio je u krivu. Da bi konačno potpuno zalutao u birokratskim labirintima loše države, čak i onima koji bi imali biti humani i pri ruci svakome, makar to bio i Gojko Jasnić, po nacionalnosti Srbin, iz Zimić Sela, blizu Vojnića.

Obolio je gospodin Jasnić. Teško i neumitno. Pa je iz izbjegličkog naselja Gaza, koje mu je posljednjih dana zamijenilo "toplino" njegova šatora, trebao hitno otići na bolničku njegu. Da, trebao je, ali nije. Uz pomoć 67-godišnje sestre, koja i sama godinama čeka rođenje Hristosa u štali pokraj svoje srušene obiteljske kuće, zatražio je liječničku pomoć u bolnici u Karlovcu.

Bez uputnice koju su mu u Vojniću odbili dati. Ali zato s nepodnošljivim bolovima oboljelog od raka pankreasa. Liječnik u Karlovcu, međutim, odbija ga primiti jer da to “nije ista općina”.

Kronologija moralno spaljene države vraća se zatim ponovo u Vojnić, gdje gospodina Jasnića u teškom stanju prima dr. Žarko Posavec, koji “uspješno” dogovara prijem u karlovačkoj bolnici.

No nade da će umirući hrvatski građanin srpske nacionalnosti barem svoj kraj dočekati s više dostojanstva nego što mu ga je nudio život u šatoru, brzo je otklonila dežurna liječnica u karlovačkoj bolnici. Hvale vrijednom manicom štedljive zdravstvene djelatnice, ona je smrtno bolesnog gospodina Jasnića otpremila u Dugu Resu. Na odjel gerijatrije!

Da tamo umre. I umro je, nakon dva dana.

Onako kako je i živio od trenutka kada su neki drugi uzeli njegov život u svoje ruke. Od šatora do zgarišta. I natrag.

Cinizam, pak, jedne države i njezinih vlasti, ovih i onih, prema neželjenim povratnicima, vrhunski je iskazan riječima doktora kroz čije je nezainteresirane ruke prošao gospodin Jasnić, a koje prenosi *Jutarnji list*: “Bolnica ne prima pacijente da bi tamo umrli. Po meni čovjek treba umrijeti kod kuće.”

Čak i ako je ta kuća tek bijedni šator ili izbjeglička izba u karlovačkoj Gazi.

I dok je jedan suvišni hrvatski građanin umirao izvan svoje spaljene kuće, jedan je ratni zločinac, odgovoran između ostaloga i za tragediju Gojka Jasnića, daleko u Haškom tribunalu, iskazivao žaljenje, čak kajanje zbog zločina u kojima je sudjelovao i potom po-

zvao “srpski narod da se suoči s istinom i rastereti kolektivne krivnje i sramote...”

Taj patetični tip koji bi sada u svoj zločin rado uvukao sve Srbe, pa i tek umrlog gospodina Jasnića, kojemu je upravo on zajedno s Tuđmanovim HDZ-om od života napravio zgarište, prije priznanja svoje krivnje (u prvom pokušaju suda to je odbio) nagodio se s Haškim tužiteljstvom, a ovo mu je zauzvrat obećalo kaznu ne veću od 11 godina zatvora(?!). Postignut je tako dvostruki efekt: taj se Miloševićev sudrug tobože pokajao, a Haški je sud istodobno proveo pravdu i dobio čvrstog svjedoka u slučaju Milošević. Kao da protiv Miloševića i do sada nije bilo dovoljno dokaza.

I sada bismo, eto, trebali padati u ekstazu zbog “kajanja” toga ratnog zločinca i nipošto ne dovoditi u sumnju pravednost ili slučajno prepoznati politikantski cinizam u ponašanju Međunarodnog sudišta. Ili se zapitati je li moguće da je krivnja Tihomira Blaškića, ako je doista ima, teža od Babićeve za čitavih 30 godina robije?

Nažalost, sama sam itekako, iz prve ruke, upoznala toga Milana Babića onih ratnih godina u Kninu, od trenutka kada je proglasio ratno stanje, kada je dani-ma uoči toga širio lažnu i otrovnu propagandu, plašio srpsko stanovništvo i provocirao pobunu, a zatim i direktno sudjelovao u zločinima nad hrvatskim stanovništvom u tadašnjoj Krajini. Poznavajući ga, ne pada mi na pamet ni trenutka povjerovati da se taj zubar i ambiciozni seoski političar doista iskreno pokajao.

Bilo bi to isto kao povjerovati da jedan Vladimir Šeks ili Branimir Glavaš ili Andrija Hebrang ili... mogu, bez fige u džepu, onako iskreno žaliti što gospo-

din Jasnić nije mogao umrijeti kao čovjek, u vlastitoj kući, zato što je ona odavno pretvorena u zgarište. U vrijeme kada je njihov duhovni otac bio samo naličje ogledala s čije se druge strane cerio Milan Babić koji se danas zbog zločina tobože kaje. Spašavajući vlastitu guzicu.

A možda je gospodin Jasnić ipak umro smireno u Hristosu, maštajući obrise svoje obnovljene kuće u zavodljivim riječima hrvatskoga premijera kako su “manjine naše bogatstvo, a ne naš teret”. Ili, prevedeno na jezik poezije: neka cvjeta tisuću šatora!

(29. siječnja)

62. AZILANTI

U mjestu Stubička Slatina zaustavljena je izgradnja prihvatilišta za azilante. Jer su mještani iskazali duboko nezadovoljstvo. Ne, ne radi se o neriješenim imovinsko-pravnim odnosima ili nečem slično sofisticiranom. Uglavnom, stvar će najvjerojatnije biti riješena potpuno demokratski, tj. mjesnim referendumom.

E sad, zašto se Stubički Slatinjani tako snažno protive dolasku azilanta u njihovo malo mjesto, kao da se radi o, u najmanju ruku, onim dvjema djevojčicama oboljelima od AIDS-a? Ili, nedajbože, o Srbima?

Na pitanje reportera HTV-a znaju li što su to azilanti, pobunjenici odgovaraju uglavnom unisono: "Pa sad, ne znam baš... ne bih sad o tome!"

Ili: “Azilanti? Pa to su... nisam siguran... ali sam protiv!”

Tako je hrvatska specijalnost još jednom došla do izražaja u mjestu, tek nešto malo udaljenom od središta Zagreba – “mi smo ksenofobi, mada i ne znamo što su to azilanti!” Šira anketa vjerojatno bi pokazala kako većina Hrvata pati od iste bolesti, a opet, kako i ne bi kada je virus induciran davno, još prije skoro petnaest godina, a da efikasan lijek nije nikada niti tražen, a kamoli pronađen.

No, zašto su mi na pamet pali ogorčeni mještani Stubičke Slatine baš u trenutku odlaska u Haag šestorice optuženika za ratni zločin? Pa zato jer ima neka tajna veza, neka patetična nit koja povezuje sve naše ksenofobe – što nas je više, to bolje – pa ćemo se u miru skladno opirati dolasku tamo nekih stranaca u naše susjedstvo, u ratu, pak, otvoreno mrziti i imati puno razumijevanje za zločin nad onima drukčije nacije i vjere.

Zato se na većinu uvijek može računati. I kada na zagrebačkom aerodromu Slobodan Praljak, pred odlazak u Haag, poziva svoje sljedbenike da zapjevaju Lijepu našu, to bi nam svima imala biti poruka da se tu nešto nepravredno događa svima nama, te da bi nam stihovi himne, u toj tužnoj zgodu, imali izmamiti uzdahe i zacakliti suzu negdje u kutku oka. Em smo Hrvati! Kojima oni stranci hoće nametnuti kolektivnu krivnju za zločine u Bosni, kojima ti stranci hoće revidirati blistavu noviju povijest ili, kao što grmi Sanader, “mijenjati istinu o Domovinskom ratu”. Koji se vodio u tuđoj državi.

Kako, međutim, izliječiti Hrvate od paranoje zbog nepravde koju nam tobože nanose stranci, bilo neki

azilanti, bilo Haško tužiteljstvo? Pa, teško, čini se, dok god političku elitu budu činili ljudi čija se imena nalaze na onim tisućama stranica stenograma što ih je Franjo Tuđman uredno kuckao na Pantovčaku u vrijeme brojnih sastanaka na kojima se pripremala, provodila i sumirala politika jednog zločinačkog uma. Ozdraviti naciju značilo bi dnevno joj čitati one strašne pasuse Tuđmanovih stenograma o zločinu u Bosni, zapise koji su, u nedostatku Tuđmana i Šuška, slobode stajali niže sljedbenike iste politike.

Kada taj Praljak, mimikom lošeg glumca, poručuje kako u Haag nosi Krležinih “Deset krvavih godina”, on se zapravo samo pravi važan, hoteći se usporediti s Krležom. A zapravo je bio običan Tuđmanov potčko, zadužen da vojnom silom osvoji tuđu zemlju. Baš kao i Jadranko Prlić koji cinično, pred Haškim sudom, danas kaže kako suosjeća sa svim žrtvama rata u Bosni. Kao da upravo on, Prlić, nije bio “zadužen” za uspostavu logora HVO-a kroz koje je 1993. prošlo više od 20 tisuća ljudi.

Tužilaštvo suda u Haagu imalo je zapravo jednostavan posao; preživjeli muslimanski svjedoci Tuđmanova zločina javili su se sami, a čitav je pothvat uništenja, raseljavanja stanovništva i uzimanja teritorija Bosne naprosto trebalo samo iščitati iz tisuća stranica Tuđmanovih stenograma. On je vjerovao da piše povijest “deset krvavih godina”, te da na tom putu mora bilježiti svaku svoju ili riječ svojih suradnika. Kada Jadranko Prlić tako 1993. kaže kako treba “zaokružiti teritorij”, potom “preseliti pučanstvo i koncentrirati ga na pravcima za koje smatramo da mogu postati i ostati hrvatski prostori”, kada Praljak na istom sastanku

govori o “uzimanju Vakufa i Bugojna”, onda je to samo izvršni dio politike Franje Tuđmana, koja može nositi jedino oznaku – zločinačka.

“Ona je nastala kolonijalnim osvajanjem jedne azijske sile, gospodo, od 15. do 18. stoljeća na štetu hrvatskog naroda i teritorija. Bosne i Hercegovine nije bilo između dva rata, komunisti su je izmislili... čak Muslimane proglasili nacijom... Ne treba računati s BiH kao s nečim bogom danim... Jedan dio, znači, Srbiji, jedan dio Hrvatska, a može ostati muslimanska državnica u sredini, ona povijesna zemljica Bosna...”

Tako je govorio Tuđman i zapisao sve o etničkom čišćenju, o preseljenju, o zločinu, o opsesiji granicama Banovine Hrvatske; “Ja znam da je Stolac i jablanički kotar i konjicki bio ušao u banovinu Hrvatsku 1939. godine. I to su moji argumenti. Ali oni ističu da je Stolac bio pretežito muslimanski. I prema tome, etničko čišćenje...”

Nakon “čišćenja” naredio je Tuđman konačno rješenje za Stolac: ima da se naseli Hrvatima iz Kaknja i Konjica! I kada danas taj Praljka teatralno poziva novinare neka istraže istinu o domovinskom ratu u Bosni, valja mu poručiti da je sve već odavno istraženo, a i da nije, ostalo je zapisano u “memoarima” njegovog vođe. Čitav je zločin Bosne odavno istražen i ne može ga zatajiti nikakva Deklaracija o domovinskom ratu, kao saborski falsifikat, nastao u vrijeme Račanove koalicije.

Na žalost, puna i ozdravljujuća istina o zločincu na čelu države uporno se pokušava relativizirati, štoviše, upravo je sada “pravi trenutak”, tvrde mnogi i u vlasti i u tobožnjoj opoziciji, da se Tuđmanu u Zagrebu

podigne monumentalni spomenik. Kao odgovor mrskom Haagu i onom manjinskom dijelu Hrvata koji se i inače osjećaju onako u prolazu, kao azilanti u bijegu od zločinaca u vlastitim državama. I od njihovih spomenika.

(8. travnja)

63. ŠTEDNJA

Bilo je to davno, davno, kada je jed-noga jutra u redakciji zazvonio tele-fon. Gospođa s druge strane žice predstavila mi se kao Snježana Živa-nović i “po kratkom postupku” poru-čila: “Pucat ćemo ti djetetu u noge...” Naravno, svatko tko ima dijete zna kako strašno zvuče takve prijetnje. Tim prije jer su dolazile od pripadni-ce pričuvnog sastava MUP-a, optu-žene za najteži zločin – ubojstvo skoro čitave obitelji Zec. U Zagrebu! Gospođa Zec, i sama mučki likvidira-na, nije, međutim, imala sreću da je Snježana Živanović ili Siniša Rimac ili Igor Mikola ili Nebojša Hodak ili Munib Suljić unaprijed telefonom obavijeste: “Ubit ćemo vam dijete!” Da su to napravili, možda bi ta obi-telj sa zagrebačke Trešnjevke shvati-

la prijetnju ozbiljno i na vrijeme se sklonila daleko od očiju pripadnika takozvane Merčepove skupine.

Ovako, ovi su ih odveli i likvidirali, o čemu je i *Feral* obavijestio javnost gotovo odmah nakon što se zločin dogodio.

Godine su prošle, gospođa Živanović i ekipa, zbog tobožnje su proceduralne greške, pušteni iz pritvora, odmah netom su priznali zločin, kako bi započeli seriju prijetnji rijetkim novinarima koji su tada pisali o njima, a onda se zagrebački odvjetnik Anto Nobilo prihvatio mučnog posla istjerivanja pravde u Hrvata. Za preživjelu djecu obitelji Zec, Nobilo se, zamislite, usudio tražiti nemoguće. Naknadu štete za sve ono što su Dušan i Gordana proživjeli nakon što im je pobijena obitelj.

E, ali ni Nobilo, ni dvoje djece, koja su u međuvremenu odrasla, kao da nisu računali s pravnom preciznošću države Hrvatske koju u ovom slučaju zastupa Državno odvjetništvo. Pa, kažu oni, u Odvjetništvu, “još uvijek postoje neke sporne činjenice” koje priječe zahtjev za odštetom; “još uvijek nisu ispunjene sve pretpostavke”, kaže zamjenik glavnog državnog odvjetnika, stanoviti Jadranko Jug, kojega je svesrdno podupro i premijer Sanader. Nema, dakle, ni pretpostavki, a kamoli činjenica da hrvatska država makar materijalno, ako je već propustila svaki drugi oblik isprike, obešteti Dušana i Gordanu Zec.

A ima toga, na žalost, još. Braniteljima države Hrvatske u slučaju Zec nije sasvim razvidno – tako barem cinično tvrde – je li mala Aleksandra Zec, sa šest hitaca u potiljak, ubijena te kobne noći na Sljemenu “u obavljanju službe” ili su je, pak, ubili isti ljudi, ali

“izvan službe, kao civili”. Ta količina cinizma skoro da je ravna onoj kojom je Gojko Šušak svojevremeno, nakon što je ovaj već priznao zločin, odlikovao toga Sinišu Rimca, Redom Nikole Šubića Zrinskog za “junacki čin u ratu”. A Franjo ga Tuđman zatim postavio u svoj počasni gardijski zdruk. Cinizam ravan onome Vladimira Šeksa, tadašnjeg državnog tužitelja, koji danas kaže: “Nemojte mi imputirati odgovornost za to što netko nije priveden pravdi.”

Državno odvjetništvo, međutim, otišlo je i korak dalje od pokušaja dokazivanja kako su Rimac, Hodak, Mikola i ostali ubili Mihajla, Mariju i Aleksandru Zec izvan službe, tobože kao civili, pa ga tu država Hrvatska nema što plaćati odštetu. Taj novi korak u moralnu prazninu učinjen je zahtjevom zamjenika državnog odvjetnika Zvonimira Dodiga da se za zločin proglasi zastara.

Zastara za zločin koji je prije 12 godina kao priznanje ušao u policijske zapisnike, da bi potom namjerno bio zataškán uz pomoć takozvane proceduralne greške!

No, birokratski suho i tek s pravne strane gledano, Državno bi odvjetništvo moglo biti u pravu. Jer cilj je sređene države da prvo kazni ubojice, a tek potom se može raspravljati o odšteti za preživjele. Samo, ah samo! Nije ovo država u kojoj je moguće pred sud dovesti “mangupe iz vlastitih redova”, makar se radilo o ubojicama dvanaestogodišnje djevojčice, i makar su ubojice bili pripadnici jedne državne institucije koji su zločin počinili u odorama te institucije i u “vrijeme službe”. Da se to, naime, htjelo, bilo je dovoljno dokaza da se postupak protiv merčepovaca obnovi. Ali nije se htjelo.

Stoga ovo nije pravno, nego isključivo moralno pitanje. O kojega su se oglušile sve hrvatske vlasti. A Gordana i Dušan Zec hrvatski su građani, djeca rođena u Zagrebu. Koje je ova država trebala, da je bilo imalo stida, pozvati da se vrate, ponuditi im stan, kada im je već oduzela kuću, barem pokušati nadoknadi gubitak roditelja i sestre koje su im uzrokovali upravo službenici te iste države. Pače, njih najviđeniji, najodlikovaniji članovi. Oni koji su – nakon što su na vratima kuće ubili Mihajla Zeca, njegovu ženu i kćerku odveli u mrak sljemenske šume, u blizinu privremenog centra MUP-a, vezali ih, prekrili im oči, ubili, a potom zatrpali smećem, što sve lijepo i detaljno stoji zapisano u priznanjima samih ubojica – odlikovani od strane Vrhovnika i nastavili život na slobodi sa svim privilegijama koje idu uz “junačka djela u ratu”.

Dvoje preživjele djece obitelji Zec, međutim, napustilo je Hrvatsku, bez ičega, osim strašnih uspomena, kako bi život nastavili u Bosni, gdje i danas preživljavaju uz pomoć bakine mirovine. Mala obitelj živi štedljivo. I od države Hrvatske traži nemoguće. Jer Hrvatska je također nadasve štedljiva. Kada su u pitanju njene žrtve. Ne i njih zločinci ili osumnjičenici za teške zločine. Pa tako naknada za Dušana i Gordanu Zec ne dolazi u obzir. Ali se zato podrazumijeva da država odriješ kesu i plati milijunske iznose za obranu “svojih” haških optuženika. Podrazumijeva se da gospođa Čermak, na primjer, povremeno napušta svoj dvorac i putuje u vizitu svome mužu u Haag na račun hrvatskih poreznih obveznika; podrazumijeva se da se obrana Praljka, Prlića i ostalih vlasnika brojnih tvor-

nica, teških milijune eura, plaća iz državnog proračuna. To bi, kao, imalo biti “pravno” pitanje. A ne “moralno”. Nešto kao ono dvoje materijalno i duševno osakaćene djece vis-a-vis (s naglaskom na avis) one haške “sirotinje”.

(22. travnja)

64. ČISTKE I ČESTITKE

Kada smo u *Feralu* 1995. godine objavili fotografije paleža, pljačke u Kninu i selima bivše Krajine i podatke o ubijenim srpskim civilima nakon akcije Oluja, bili smo gotovo jednoglasno proglašeni nacionalnim izdajnicima. U hajci su sudjelovali činovnici Tuđmanove vlasti, ali su patriotskim igrama svoj nemali obol dali i novinari većine tadašnjih medija. Ovi potonji kazat će danas kako je bilo takvo vrijeme, kako su pisali po nalogu, kako su se bojali i slične “profesionalne” bedastoće.

I istodobno oduševljeno dahtati nad činjenicom da su engleski mediji na dramatičan način razotkrili mučenja i torture kojima su američki, ali i njihovi, engleski, vojnici podvrgavali svoje iračke zarobljenike. Foto-

grafije užasa što ih je objavio engleski *Daily Mirror* snažno su utjecale na britansku i svjetsku javnost, te naravno umnogome otežale čitavu besmislenu politiku Bushove administracije prema Iraku.

Nikakva kuloarska proturatna retorika nije mogla postići takav utjecaj na otrježnjenje američke javnosti kao što su to učinile snimke na kojima američki vojnici muče i ponižavaju iračke zarobljenike, objavljene u uglednoj i vrlo gledanoj emisiji "60 Minutes", američke televizije CBS. Možemo li uopće zamisliti nešto slično na Hrvatskoj televiziji? Na primjer, objavu snimki mučenja srpskih zarobljenika u splitskoj Lori? Ili slike ubijenih civila u Gospiću, Sisku, Paulin Dvoru, leševe koji plutaju Savom...

Naravno da ne. Ni onda kada su se zločini događali i bili bilježeni kamerama, ni danas, više od desetljeća kasnije, kada su snimke dobro bunkerirane, a javnost preparirana povijesnim revizionizmom u kojemu nema mjesta za loše momke s hrvatske strane ratovanja.

Pa ipak, ne sjećam se da je itko od novinara ili urednika Hrvatske televizije – ako ni zbog čega drugog onda, na primjer, zbog Tuđmanovog ratovanja u Bosni – podnio ostavku, a kamoli dao otkaz. Ostavka je, naime, u HTV-u podjednako nemoguć pojam kao i u hrvatskoj politici čije je ona, televizija, najvjernije ogledalo.

Stoga je upravo interesantno kada i ta TV-kuća objavi kako je poznata televizijska novinarka, urednica i ratna reporterka Lilli Gruber podnijela ostavku u matičnom RAI-ju zbog cenzure i diktata što ga u toj državnoj televiziji provodi talijanski premijer Silvio Berlusconi.

Najveći i neposredni krimen talijanske urednice i reporterke, zbog kojega je povučena iz Iraka, jest što je Lilli Gruber američke snage i njihove saveznike u Iraku u svojim izvještajima nazivala “okupacijskim snagama”, a Iračane, koji se bore protiv svojih “osloboditelja” Amerikanaca, Britanaca, Talijana i drugih, “pokretom otpora”. Lilli Gruber povučena je iz Iraka da bi na njeno mjesto otišao netko tko će, kako je kazano u uredničkom obrazloženju, izvještavati u skladu s “državnom politikom”. Po povratku iz Iraka, ona je taj čin svoga uredništva nazvala cenzurom i podnijela ostavku.

Zamislimo samo za trenutak 1993. godinu, rat u Bosni i novinare HTV-a koji u svojim izvještajima Hrvatsku vojsku koja ratuje u tuđoj zemlji nazivaju “okupacijskim snagama”, a Bošnjake “pokretom otpora”. Doista, to možemo samo zamišljati. Jer takvih nije bilo; oni su, naime, ili vlastitom autocenzurom štitili “državne interese”, ili se, pak, pomnjivo zagledavali u one od vlasti ispisane cenzorske direktive, termine i fraze kojima su se imali služiti u svojim takozvanim ratnim izvještajima.

Stoga je potez Lilli Gruber i njeno suprotstavljanje Berlusconiju i danas potpuno imaginaran za najutjecajniji domaći medij, državnu televiziju. A možda i zato jer se ovdje događaju mnogo veselije stvari i osim toga – kako danas tvrde neki novinari, u međuvremenu opranih biografija – prošlo je ono herojsko vrijeme kada se radilo za malo novca i valjda puno slave, a došlo vrijeme kada i novinari imaju pravo raditi samo za lov.

I doista, veselju nikada kraja. Posljednju radost priredilo nam je Hrvatsko novinarsko društvo odlukom

da svojim nagradama ovjenča najbolje u svojim redovima. Pa je tako ovogodišnji laureat postao i novinar, urednik i vlasnik *Nacionala*, i to za svoj najbolji godišnji uradak – intervju s Antom Gotovinom.

Što je više nego u redu. Em je to sam vrh istraživačkog novinarstva, em je on do Gotovine došao jedini, em je upravo jednom usamljenom novinaru uspjelo ono što nije čitavoj policiji, ni svim obavještajcima zajedno, ni domaćim ni Interpolovim, ni svim državnim dužnosnicima, ni Carli del Ponte... Uz to, bio je to jedan nadasve profesionalan razgovor u kojemu se optuženika za teške ratne zločine pitalo baš sve o zločinima... Riječju, sve je u tom uratku bilo upravo visoko profesionalno, tim prije jer taj sastanak, tamo u Beču, nije bio organiziran, kao što bi zavidnici htjeli reći, od strane prijatelja u tajnim službama, nego je do njega došlo skoro spontano, kako to već biva među prijateljima koje je rastavila zla sudbina i još gori ljudi.

Sve je to dakako imala u vidu ocjenjivačka komisija Hrvatskog novinarskog društva, koja je – osim što je pokazala čitavom cehu što je pravo i pošteno i odvažno novinarstvo – uspješno postigla još jedan važan novinarski cilj u Hrvata: zaštitu “državnog interesa”. Koji se najbolje štiti tako što se javnosti, naročito uz pomoć duševnih intervjuja, naši heroji, a ne zločinci, predstavljaju kao nevine žrtve međunarodne zavjere.

Pa čestitamo!

(6. svibnja)

65. ARHEOLOZI

Giorgio Perlasca bio je španjolski konzul u Budimpešti zadnjih godina Drugog svjetskog rata. I premda je njegova domovina u to doba i sama bila fašistička, biografiju mu je obilježilo riskiranje vlastitoga života za spas 70.000 Židova u budimpeštanskom getu što su ga mađarski “ustaše” namjeravali spaliti pred sam ulazak Rusa u Mađarsku.

Perlasca se pak u zadnji trenutak spasio od ruskih oslobodilaca koji su ga, kao španjolskog konzula, smatrali fašističkim kolaboracionistom i osudili na smrt. Nije se vratio u rodnu Španjolsku, nego u Padovu gdje je živio do svoje smrti. O njegovom suprotstavljanju “povijesti” koja je tekla saznalo se tek krajem osamde-

setih, kada je proglašen pravednikom među narodima, dobio svoje stablo u Izraelu...

Ovo je inače sažetak jednog tužnog ali edukativnog filma o masovnome zlu i pojedinačnoj dobroti i hrabrosti što ga je Hrvatska televizija emitirala ovih dana u gluho rano poslijepodne. U vrijeme, dakle, kada ljudi ili rade ili su na kupanju, pa mu se gledanost svakako može mjeriti u promilima.

Ali to je upravo šema državne televizije u Hrvata, čiji urednici nipošto ne žele svoje gledaoce u velikim količinama podsjećati na prošlost, naročito ne na nje-ne mračne sekvence kojima je i sama Hrvatska dala svoj nemali obol.

Zato se na HTV-u ni u ludilu neće pojaviti kadrovi onih gadnih tipova u ustaškim uniformama koji su u Slunju opet odavali počast svome Juri Francetiću, uz spomenik kojega je, by the way, Sanader bio rekao srušiti, ali, eto, nije.

Zato se na televiziji neće spomenuti da je država prvi put priznala teroristički čin i bez nagodbe isplatila 690.000 kuna obitelji Kosić zbog ubojstva supruga i oca 1992.

Zato se na televiziji neće kazati kako je Nikolu Kosića hicem u potiljak na obali Drave likvidirao stanoviti Dinko Mijatović, osuđen na samo četiri godine zatvora, da bi odležao jedva četiri mjeseca, i to u pritvoru, jer ga je, odmah po izricanju presude, svojim pomilovanjem oslobodio zaštitnik tolikih ubojica Franjo Tuđman.

Zato nas s TV-ekrana neće zapljusnuti informacija o onom Zecu, dubrovačkom vijećniku, koji je svoj odvratni antisemitizam obrazložio, javno kazavši kako

se hoteli ne smiju prodavati ni Židovima ni Srbima. Zec je inače član HDZ-a i trebao je biti kažnjen. Tako je, naime, kazao Sanader, onako nekako slično kao i da će srušiti Francetićeve spomenik u Slunju.

A onda smo istinu o tome zašto se prešućuju informacije saznali sa samog izvora profesionalnosti, s državne televizije, odakle je stigla poruka kako novinari koji se bave stvarima prošlosti ustvari nisu novinari, nego arheolozi. OK, shvatili smo gospodina Rončevića, urednika Informativnog programa HTV-a koji je, kao pravi novinar na liniji političke pomirbe, a ne samo neki obijesni, sumnjičavi arheolog, odbio objaviti prilog koji bi imao svjedočiti o tome što je prije samo tri godine, dakle, ne baš u doba palezoika, govorio stanoviti Ivo Sanader na mitingu potpore Norcu u Splitu. Jer da se dosljednost političara ima računati samo kada su na vlasti, obrazlaže ovaj profesionalnog novinarstva, te da televizija ne smije biti oporbena, te da je “kopanje po tome što je netko govorio ranije, a što danas, čista glupost i arheologija, a ne novinarstvo”.

Gospodin Rončević tako zapravo nije cenzor, niti stari poslušnik nove vlasti, on je urednik okrenut budućnosti, otvorena duša, Giorgio Perlasca, “pravednik” među novinarima spreman riskirati glavu puštanjem u eter glupih, arheoloških izjava opozicijskih zastupnika na saborskoj raspravi o Haagu kojima su podsjećali na Sanaderovo jedno jučer, drugo danas o istoj stvari. A mogao ih je, da je htio, i cenzurirati, budući “da kopanje po stvarima od prije tri-četiri godine ne vodi ničemu”. Osim bezvezarijama, poput karakte-

rizacije opasnog licemjerja sadašnje vlasti, ili povijesnim istinama.

S druge pak strane, nije čudo da se gospodinu Rončeviću, koji klasičnu političku cenzuru, u instituciji koja bi imala biti javnom, naziva “uređivačkom politikom”, otela upravo riječ arheologija. On sam, naime, izvrstan je arheološki primjerak one vrste novinarstva najdublje ukopane upravo u HTV-u, ali i u cehovskom novinarskom udruženju.

Ovo potonje imaginarno društvance neće tako na svome Sudu časti ili kako li se već zove, raspravljati o slučaju Rončević, ali hoće izreći, pazi sad, opomenu zbog teške povrede novinarskog Kodeksa *Feralovom* novinaru Igoru Lasiću. Jer je napisao, a *Feral* objavio, krivu informaciju da je Vladimir Šeks bio pijan, a nije, ne baš toga dana, pa smo se uredno ispričali gospodinu Šeksu i čitaocima. Sve to, međutim, nije bilo dovoljno “pravednicima” iz Hrvatskog novinarskog društva, nego su sjeli, zbili svoje umne glave i dosudili opomenu, valjda pred isključenje *Feralovom* novinaru.

E da, problem je samo što ga nemaju iz čega isključiti jer Lasić i nije član te ugledne novinarske grupacije, a opet, sam Šeks bit će zadovoljan jer mu je visoki novinarski dom dao za pravo da on ustvari nije bio pijan. U tom trenutku.

Evo, recimo, ja bih sada mogla napisati kako je notorna činjenica da se Šeks tu i tamo opijani, ali neću jer, kao prvo, to nije novinarstvo nego arheologija, a drugo, ona ekipa iz cehovske udruge mogla bi mi izreći opomenu pred isključenje, premda nisam član te udruge trijeznih i vrsnih profesionalaca.

A možda bi, recimo, taj Sud časti ili kako li se već zove, mogao raspraviti moralnu komponentu činjenice da među onim Rončevićevim arheolozima ima barem jedan koji ne kopa ama baš ništa, koji je, dakle, samo prisutan na arheološkim naplavinama Hrvatske televizije, ali za to prima mjesečnu naknadu od oko 9000 (slovima: DEVET tisuća) kuna, naravno, novca hrvatskih građana. His name is Šagolj, Smiljko Šagolj! Onaj Šagolj koji bi, da se htjelo kopati po friškoj povijesti, kavicu pio negdje u Haagu, umjesto u Televiziji. To, međutim, nije tema za Hrvatsko novinarsko društvo, jer nisu oni arheolozi. Oni su profiji, kao i Rončević.

No što ćemo sa Sanaderom, koji se mijenja kao pijesak u pustinji? E, o tome nam valja šutjeti, jer nije se red mijesati u tuđu struku. Pa je bolje istraživanje toga neobičnog arheološkog nalaza ostaviti stručnjacima. Gospođi Sanader, recimo. Koja je arheolog, pa zna najbolje zašto i kako dolazi do učestalih promjena na eksponatima shodno različitim vremenskim razdobljima.

(8. srpnja)

66. BLAŠKIĆ

Kao i toliko puta do sada, ovo nije priča o jednome čovjeku, nego je priča o Hrvatskoj. Razuzdanost kojom je Tihomir Blaškić dočekan na aerodromu, euforija u kojoj nije manjkalo ni ustaškoga znakovlja, potom dernek koji je istodobno upriličen u rodnom mu Kiseljaku, uz kolone automobila koje su, trubeći i vitlajući zastavama Bobanove i Šuškovke krvave Herceg-Bosne, prolazile kroz Ahmiće, svjedoči o tome kako Hrvati ni ovoga puta ništa nisu shvatili. Nisu razumjeli ono najvažnije iz presude Blaškiću, činjenicu da je njegovih devet zatvorskih godina bila primjerena kazna zbog kršenja Ženevskih konvencija, tj. slanja zatvorenika na kopanje rovova i pravljenje živog štita od djece, žena, staraca... Te

se konvencije, naime, mogu kršiti jedino kada jedna država oružanom silom napadne drugu. Pa je sudska presuda Blaškiću de facto poništila onu bljutavu saborsku deklaraciju o domovinskom ratu, koja je tvrdila kako Tuđmanova vlast nije načinila agresiju na BiH.

Hrvatska zato nema razloga za slavlje. Još manje razloga za veselje ima trenutačna vlast, ona čiji su svi viđeniji ljudi ustrajni sljedbenici Franje Tuđmana u kojega se zaklinju i danas, kada je njihov duhovni otac upravo novom presudom Blaškiću proglašen krivim za zločin zvan Bosna, kojega su Ahmići postali simbolično mjesto. Ali ne i jedino.

I kada danas tim muslimanskim selom jure kolone automobila, a njihovi vozači – prema pisanju *Novoga lista* – urlaju “Evo Jure, evo Bobana, evo Tihomira”, onda je jasna mogućnost da sam Blaškić opet postane žrtvom cinične političke manipulacije u aranžmanu istih ljudi.

To će biti tim gore budući da sam Blaškić priznaje svoju krivnju za ono što, kao zapovjednik, nije znao, a trebao je, i za što je konačno i odradio svojih devet mučnih zatvorskih godina. Moguća je i razumljiva njegova suspregnutost da javno progovori o stvarnim ubojicama onih 116 Ahmićana, čija su mu imena sigurno poznata, to možda i nije njegov posao, nego onaj Državnog odvjetništva, samo s druge strane Blaškića ostaju preživjeli ahmićkog pokolja koji mu poručuju neka ne dolazi, jer da mu ne vjeruju sve dok ne kaže imena pravih ubojica. Ljudska je možda i Blaškićeva želja da ode u Ahmiće i pokloni se žrtvama pokolja koje je počinio HVO po direktivi Tuđman-Šuškovlje linije zapovijedanja za koju, tako je barem sudski

dokazano, sam Blaškić nije znao, samo, zar on doista očekuje kako će to biti dovoljno Sulejmanu Pezeru kojemu su hrvatski vojnici pobili oca, majku, brata i još 16 članova obitelji? Ili mu je, osim geste, potrebna prije svega istina. A potom i nešto još konkretnije i banalnije. Materijalna naknada za zločin. Pa da Sulejman bude “pomiren” sa svojim susjedima, bosanskim Hrvatima, koje hrvatska vlada, koristeći, bez pitanja, sredstva svih građana Hrvatske, izdašno pomaže. U obliku penzija, na primjer.

Ahmićkim žrtvama Franje Tuđmana svakako nije potrebno pomirenje kojega bi hrvatska vlast, za svoju vanjskopolitičku propagandu, rado upriličila pred TV-kamerama s Blaškićem koji se pognute glave klanja na ahmićkom stratištu. I oni, a i neki od nas, dobro smo naučili da je stvarna nakana Tuđmanove groteskne ideje pomirbe bila zapravo stalni pokušaj prikriivanja zločina i zataškavanje imena onih koji su ubijali, kako u Ahmićima, tako i u Gospiću, Sisku, Paulin Dvoru... Uostalom, nije li upravo Blaškić bio žrtva politike nekažnjavanja pravih zločinaca, bez čega je, najblaže kazano, nepristojna i najsitnija gesta tobožnjeg pomirenja.

Samo je stoga pitanje vremena kada će se sam Blaškić morati odlučiti: ograditi se ili ne od političkih manipulacija, od zmijskih zagrljaja... kloniti se slavljenja ili slaviti pobjedu koja to nije. Jer sama činjenica da je oslobođen optužbe za zločin u Ahmićima temeljem obrane koja je uspjela dokazati i dvostruku liniju zapovijedanja, i skrivanje bitnih dokumenata od strane Tuđmanovih tajnih službi, i konačno i najvažnije da je upravo na njegovom primjeru dokazana

Tuđmanova agresija na BiH, u potpunoj je suprotnosti s njegovim susretima s najodanijim i najbezočnijim Tuđmanovim kadrovima. Poput bliskog aerodromskog susreta s Ljubom Ćesićem Rojsom.

Kao umoran čovjek koji se, nakon tolikih godina zatvora, još uvijek ne snalazi, možda doista i ne može odbiti poziv, recimo, Jadranke Kosor kojoj će, pak, poslužiti kao kapitalni primjerak za političku manipulaciju, pa će ta odana Tuđmanova sljedbenica, ganuta kao i uvijek kada su kamere uključene, izjaviti kako je upravo ona za vrijeme Blaškićevih zatvorskih godina preuzela brigu oko školovanja njegove djece.

Prepoznaje li Blaškić vrhunaravni cinizam kada dojučerašnji suradnici onih koji su ga i strpali u zatvor, uskraćujući mu dokumente bitne za obranu, istodobno skrbe za njegovu djecu? To, naime, i ne bi trebalo biti teško jer žena koja je, po vlastitom priznanju, upravo u Tuđmanu našla oca, ima drskosti kazati i to kako će njena vlada preuzeti brigu o školovanju djece "svih haških pritvorenika". Čijim novcem?

I kako bi bilo da, kada već samostalno raspolaže novcem hrvatskih građana, gospođa Kosor odškoluje i djecu onih pobijenih Ahmićana, kojih ionako nakon posjeta Tuđmanovih ubojica i nije ostalo bogzna koliko?

Bi li joj tako nešto možda mogao sugerirati upravo sam Blaškić? Ili će ponovo pristati biti taocem onih koji su prvo rušili njegovu rodnu Bosnu, potom ga zdekovali u Haag, bez mogućnosti obrane, da bi danas opet njegov slučaj pokušavali koristiti za strašni redizajn povijesti? Trubeći o politizaciji Haškog suda, a njega proglašavajući nevinim čovjekom.

Ili će se znati izmaknuti i ostati upečatljivi svjedok zločinačke vladavine Franje Tuđmana. Bio je njen sastavni dio, grubo je platio cijenu svoga sudjelovanja i isključivo o njemu ovisi na koji će način ubuduće nositi taj fatalni dio svoje biografije.

(5. kolovoza)

67. MOTKA

“Dakle, to je bila ona tajna, misterij čijim sam tragom, stopama htio poći. Evo, primjerice jedne od tih slika: u rano proljeće 1945. umotan u deku sjedim na prijenosnom zahodu postavljenom ispred buchenwaldske bolničke barake, poput princa Vendôme dok je primao biskupa iz Parme. Čeljusti mi melju američke žvakaće gume, pogled mi ravnodušno luta po baraci tifusara preko puta i prema malo udaljenijem prostoru još otvorene rake masovne grobnice u kojoj poput cjepanica leže nabacana, živim vapnom prelivena trupla. Odjednom mi pozornost privuče neka iznenadna pojava: po proplanku se primiču neke dame i gospoda. Vjetar se poigrava sa suknjama; najednom se javljaju neki svečani dam-

ski šesiri i tamna muška odijela. Iza toga skupa korača nekoliko američkih odora. Upravo stižu do masovne grobnice, zanimeme, polako je obiđu po rubu. Muški šesiri nestaju s glava jedan za drugim. Poneka dama podiže svoj rupčić do očiju. Za minutu dvije potpuna, nijema nepomičnost. Zatim ukočena skupna slika ponovo oživi. Lica se okreću prema američkim časnicima, ruke se dižu i šire... glave se pomiču, tresu gestama negiranja... i bez objašnjenja shvatio sam smisao nijemog igrokaza; da su u logor na zapovijed američkih vojnih vlasti dovedeni weimarski ugledni građani kako bi vidjeli što je učinjeno u njihovo ime. Ništa nisu znali. Nitko ništa nije znao.”

Tako piše Imre Kertész, mađarski pisac i nobelovac, prošao i Auschwitz i Buchenwald, i stvorio veliko djelo o čovjeku bez sudbine. On, međutim, ne istražuje krivnju jer jedino u nju, krivnju, i vjeruje. On ne daje popust nijednom od dva totalitarizma 20. stoljeća – nacizmu i komunizmu – u kojima je njegova domovina Mađarska ili sudjelovala, kao suradnica nacizma, ili trpjela pod ruskim komunizmom.

Kertész ne moralizira, on samo, lišen patetike i velikih riječi, ustrajno podsjeća na rasap ljudskog ega u zlim vremenima totalitarizma. I upozorava.

Je li Kertészov kolega po struci, akademik Ivan Aralica, ikada posjetio hrvatski Buchenwald, logor Jasenovac? Jesu li tamo otišli, sjeli na klupu i promatrali prostor patnje i muke, njegovi kolege, takozvani intelektualci koji ovih dana traže reviziju slučaja Budak, podržavajući podizanje njegovog spomenika u Svetom Roku? Ili oni – kao i one dame i gospoda iz Kertészova gornjeg opisa, koji “nisu znali” za postojanja

nje Buchenwalda – svojim apelom za Budaka hoće kazati kako Jasenovca nije ni bilo? Jer tobožnja dilema – spomenik književniku ili zločincu – u svojoj je suštini duboko lažna; riječ je, naime, o novom, opetovanom revidiranju ustaškog zločina čiji je Jasenovac tek najapsurdniji dio.

Pismo stotinu i nešto hrvatskih intelektualaca i ujedno mahom članova vladajuće stranke utoliko je prvenstveno ponižavajući čin, ne za njihove političke oponente, što je manje važno, nego za sve one koji su, bez obzira na svoja politička uvjerenja, spremni ušutjeti pred činjenicom Jasenovca, ili Dretelja, ili Srebrenice. Ni Kertész, doduše, nema puno iluzija o vlastitoj narodu, pa ipak tamo u Mađarskoj ne podižu se spomenici suradnicima nacističke Njemačke.

Jest, istina je, nacizam nigdje nije mrtav, pa je ovih dana u njemačkom gradu Wunsiedelu organiziran marš u znak sjećanja na Hitlerova suradnika Rudolfa Hessa, u kojemu su marširali i hrvatski neonacisti. Jest, tamošnje vlasti nisu ga zabranile. Samo što su se tom mimohodu zla jednostavno suprotstavili građani čitavog tog bavarskog grada.

Građani Hrvatske neće marširati protiv spomenika Mili Budaku, njih je dugo, predugo odgajao režim kojega su Ivan Aralica ili šef Matice hrvatske Igor Zidić bili sastavni dio, režim koji je u svojim temeljima imao pohvalu ustaštvu. I koji se danas tobože preobratio u svoju, antifašističku suprotnost. Pa su se Tuđmanovi nasljednici, kao, ideološki razišli na najsrमतnijoj od svih točaka: spomenik ustaškom doglavniku – da ili ne. Na suprotstavljenim su se stranama, da se ne zavaravamo, samo stjecajem okolnosti, a ne

i zbog različitih stavova, našli Vladimir Šeks i Tuđmanov dvorski pisac Ivan Aralica. Inače obojica članovi iste stranke.

Baš kao što je ispisao otužne, revizionističke stranice o Tuđmanovom ratovanju u Bosni, Ivan Aralica, književnik i akademik, danas je spreman revidirati ulogu Mile Budaka u mračnom razdoblju hrvatske povijesti. Kao i svi revizionisti, on neće baratati faktima, nego manipulirati osjećajima onih koji vjeruju da je Jasenovac bio nužno zlo. Ili još gore, mjestom na kojemu se, kao i kasnije u bosanskom logoru Dretelj, branila Hrvatska. A fakti, sabrani u knjizi akademika Ive Petrinovića koji se skoro pa jedini sustavno bavio Milom Budakom, pa je tako nastala i njegova knjiga “Mile Budak – portret jednog političara”, govore o biografiji sitnog književnika i bijednog političara na čije je “političko sazrijevanje kao radikalnog hrvatskog nacionalista, kako neki smatraju, značajno djelovao udarac željeznom šipkom po glavi”.

Te ozljede po glavi “koje su ostavile ozbiljne posljedice i na njegovo duševno zdravlje”, mogle su se Budaku na suđenju, da ga je bilo, uzeti kao dobre olakotne okolnosti za stanje u kojemu je onako pjesnički nadahnuto ispisao ustašku koračnicu “Bjež’te psine” (preko Drine), pod pseudonimom “Velebitski”, a posvećenu Paveliću. Možda bi se pod stanje neuračunljivosti moglo podvesti i ono dugo razdoblje od travnja 1941. do svibnja ‘45. kada Budak, kao doglavlник, ministar za nastavu i bogoštovlje, poslanik u Berlinu i ministar vanjskih poslova NDH, hoda po Hrvatskoj i kliče “Srbe na vrbe”, ponavlja da se Vlasi odnosno Srbi “moraju pokloniti ili ukloniti”. Potom potpisuje

“Zakonsku odredbu o zaštiti arijevske krvi hrvatskog naroda” i onu o “rasnoj pripadnosti”, a Ivo Petrinović navodi i nezadovoljstvo ministra prosvjete Mile Budaka radom hrvatskih književnika kojima kaže da im “nova vlast neće zabraniti da pišu što hoće, ali neće moći objaviti što hoće”. Hm, zvuči nekako poznato.

Bilo kako bilo, rasprava o Budakovu spomeniku tužan je posao. Ukoliko se čitavu stvar, s dozom ironičnog humora, ne svede na onaj, čini se, ključni dio njezove biografije – udarac željeznom motkom po glavi. Zbog kojega je “znao imati mračne trenutke”. U tom slučaju svih onih 17 ulica koje u Hrvatskoj s ponosom nose njegovo ime, kao i spomenik u Svetom Roku, valja promatrati kao benevolentnost HDZ-a, pače dobrog broja Hrvata, da i svojim duševnim bolesnicima odaju dostojnu počast. I da, tragom onih svojih 120 duševnih akademika i intelektualaca, s članskom iskaznicom HDZ-a, nastave propagirati Jasenovac kao veseli rekreativni centar. U kojemu bi konačno svoj spomenik trebao imati i naš Ante. Prezime mu znate.

(26. kolovoza)

68. PISMO

Dok smo svi mi još spavali ili se lije-
no vukli po vikendicama, dokono is-
pijali kave i veselili se skorom kupa-
nju, on je, u ime svih nas, obrisao
znoj s orošena čela, sjeo i pred sebe
stavio prazni bijeli papir. Došlo je
vrijeme, mislio je, nema mi druge,
naglas je razmišljao, moram onima
barbama u Jamerike napisati pismo.
I vjerujte, nije mu bilo lako. Trebalo
je, naime, konačno kazati ono legen-
darno popu – pop, a bobu – bob i
onaj svojoj ludoj rodbini, tamo dale-
ko, koja ga je bila prihvatila kao naj-
rođenijega, a onaj ga njen crkveni
dio još i odškolovao, valjalo im je,
dakle, poručiti da se njihov i njegov
film više ne igra u domaćim kinima.
Prošla mu je moda, sada se nose ne-
ki drugi veštiti.

Dragi moji, započeo je, dok su mu se s čela slijevale kapljice znoja, kao što znate, a možda i ne znate, Franjo Tuđman, naš čaća i drug, više nije među živima. Dunkve, ni one pizdarije koje je ovdje godinama govorio, a za koje ste vi izdašno krkali lovu, više ne važe. Što zapravo hoću reći? Ma ne znam ni sam kako da vam kažem, pa ću krenuti u glavu. Tj. nemojte mi više praviti nered u kući i nemojte više slati lovu za dizanje tamo nekih spomenika nekim ustašama jer ćemo mi ovdje to shvatiti kao provokaciju. I di ste onda? I još da vam kažem, svaki takav spomenik kojega vaši ustaše podignu ovdje i još vašim novcem, mi ćemo odmah srušiti. Za takve smo stvari uostalom već uveli udarnu treću smjenu, onu noćnu, da bi naši rušitelji vaših ustaških spomenika mogli raditi u miru. I po hladu.

Evo, ako niste znali, a sigurno niste, nakon što smo vašega Milu, dobro, dobro, bio je i moj i čaćin, ali više nije, uklonili iz onoga crkvenog dvorišta u Svetom Roku, moja je Jadranka sa svojom ekipom u gluho doba noći odvažno otišla u Ulicu Franje Horvata Kiša u Zagrebu, tamo gdje se nalazi jedan ogranak naše i vaše partije, a koji se zamislite zvao: "Hrvatska demokratska zajednica, temeljni ogranak Mile Budak". Što je najgore, ni ja ni Jadranka nismo uopće znali da neki ogranak naše partije nosi ime toga ustaškog zločinca. Jeste li me dobro čuli – zločinca a ne heroja! Pa nije taj Budak, boga vam vašega, Ante Gotovina, pa da se njegovim slikama može kititi svako selo, njemu je, mislim Gotovini, mjesto najmanje u zadarskoj gradskoj vijećnici.

E sad, di sam ono stao? E, da, htio sam vam dakle reći da će svi vaši dolari, ma ne, ne oni milijuni koji

su završili na Šuškovim i Tuđmanovim računima, kada je to od vas tražila “povijest” i kada sam i ja podržavao ćaćine riječi kako je “NDH bila izraz povijesne težnje hrvatskog naroda”, ne ti novci, nego oni koje biste možda opet odlučili slati za spomenike tim ustaškim diletantima, završiti u ropotarnici povijesti. Ja razumijem da vi živite daleko i da vam se živo je... za tamo neku Evropsku zajednicu. Ali, ja sam odlučio proširiti granice Hrvatske na zapad, ako već nije išlo na istok, tamo prema Bosni, kao što je želio naš ćaća i Vi naši dični emigranti, i naš plemeniti Gojko Šušak. I zato vi morate shvatiti da su se povijesne okolnosti pro-mi-je-ni-le i da ja jesam isti po imenu i prezimenu, a opet kao da nisam, sve radi te vražje povijesti. U koju ste vi zapeli, pa zapeli, i ne razumite boga tebe.

Ja znam da ćete vi sada protestirati da zašto ne može Budak imati svoju ulicu u barem 300 gradova, a može onaj krvnik Josip Broz imati i trg i još i onaj gadni spomenik u Kumrovcu. Ali vi dobro znate da je to zadnje što je ostalo od antifašizma kojega ja moram ugraditi u temelje nove Hrvatske jer se inače neću moći proširiti na zapad, tamo u tu Evropsku zajednicu, jer valjda vam je poznato da smo već devedesetih posmićali apsolutno sve spomenike partizanima i antifastičkim borcima, a nemojte se praviti da ne znate kako smo i biblioteke i školske udžbenike i sve živo očistili i od samog spomena na ono mučno antifastičko razdoblje Hrvatske.

Pred nama je još težak zadatak da retuširamo sve one zajedničke fotografije, a nije ih malo, naših visokih partijskih dužnosnika i da s njih uklonimo na primjer Gojka Šuška, Vicu Vukojevića, Nevena Juricu...

Ma što sam to napisao, Nevena Juricu? Ma ne Juricu, on je OK, on je podržao novi smjer naše partije i eno ga, poslao sam ga tamo, k vama, za ambasadora. U Ameriku. Pa ako moje pismo nije dovoljno razumljivo, a ruku na srce, i ne može biti, jer te se vražje povijesne okolnosti ovdje mijenjaju brzinom munje, i jedva ih i ja, koji sam ovdje, nekako pratim, e, htio sam reći, Jurica vam iz prve ruke može objasniti što ćemo misliti o vama ukoliko se ne odreknete naših zajedničkih snova. Bit ćete provokatori i jalnuški diletanti! Eto.

Posebno na posljedice upozoravam onoga Ivana Nogala, (su)vlasnika hotela Dubrovnik u Zagrebu, koji se pravi drčan i govori kako vi u dijaspori ne odobravate rušenje spomenika ni Budaku ni Francetiću, te mi cinično poručuje: "Oprosti im Gospodine, jer ne znaju što čine!" E, tome provokatoru Nogalu poručujem da ću mu, ako mi nastavi dizati živce, zbrojiti sve one novce koje je drpao dok je bio saborski zastupnik, i okej, okej, i osnivač HDZ-a tamo u dijaspori, a da saborsku klupu nije ni vidio, jer je živio u Americi. Pustili smo mu tada, kao zaslužnom za našu stvar, da zastupa interese Hrvata u Saboru, a da na sjednice dolazi što manje, ustvari skoro nikada, jer bi nas još koštale i njegove avionske karte. On, taj Nogalo, neka dobro pazi da me ne provocira, jer bi se moglo iščačkati i kako se domogao hotela Dubrovnik u vrijeme dok smo mi ratovali za Hrvatsku. Dobro, OK, nisam baš ja nešto ratovao, ali niste bogami ni vi. Jeste, davali ste lovu za oružje, ali dolari su otišli na račune onih vaših šušaka i tuđmana. Ja sam, kao što je poznato, sve što imam, a, priznajem, imam, stekao svojim vlastitim, intelektualnim radom.

Eto, mislim da sam vam najbolje što sam mogao objasnio nove povijesne okolnosti u kojima više nema mjesta ni za ustaše ni za antifašiste. Nego samo za turiste! I zbog njih, vrag ih odnija, ja sada žurim, jer mi već počinje noćna smjena. Cili sam dan izgubija na ovo pismo i ne znam di mi je glava i di ću prije krenut skidat te spomen-ploče tim vašim ustašama. A nemoš ih se riješit pa da si majka božja. Mi skinemo spomenike jednima, a u Dubrovniku već nalipe plakate drugima. A šta je najgore, oni turisti iz Evrope nikako da odu i prestanu blejat u te nesritne slike Gotovine, ma joj, ne njegove, on ne spada u NDH, nego u sveti Domovinski rat, već u one onih vaših ustaša.

Dragi moji, kao što vidite, sve mi se izmišalo, ali suštinu sam pogodio. Tj. pamet u glavu!

Vaš neput Ivo, bivši Sanader.

(2. rujna)

69. AMNESTIJA

Bilo je to zanimljivo suđenje, te 1989. godine. U sudskoj dvorani Općinskog suda u Splitu sjedila sam u prvoj klupi, u dnu dvorane sjedio je čovjek kojemu se imalo suditi zbog fizičkog napada na mene, a zbog moga tadašnjeg izvještavanja s Kosova koje se dotičnom bivšem milicioneru crnogorskog porijekla i njegovim nalogodavcima nije svidjelo, a radi moje "pristranosti" prema albanskom stanovništvu na Kosovu, maltretiranom od strane srpske manjine. Sve je već bilo jasno, budući da je naručeni izvođač pljuski i zastrašivanja bio priznao svoj čin. Pa ipak, sudsko vijeće kojim je predsjedala stanovita Marica Šćepanović iscrpljujuće me je i dugotrajno podvrglo ispitivanju, kao da sam ja bila

napadač i okrivljeni. Zbog ponašanja gospođe Šćepanović, te toleriranja urlika i psovki okrivljenoga, u jednom je trenutku ispitivanje trebalo prekinuti, budući da sam potpuno blokirala i zašutjela.

Uglavnom, možda i zbog nepobitnih dokaza i priznanja okrivljenika Milorada Svrdlina, koje je u kratkom roku prikupio tužilac Zoran Matulović, kasnije predsjednik Vojnog suda u Splitu, vijeće je donijelo presudu od devet mjeseci zatvora. Ne znam što se kasnije događalo s Miloradom Svrdlinom, koliko je doista vremena proveo u zatvoru i gdje je konačno završio, ali se ime sutkinje Marice Šćepanović nastavilo pojavljivati u zanimljivim kontekstima i vremenom se dalo uočiti kako se njena nekadašnja, recimo tako, blagost prema mojemu nasilniku mijenja u svojevrstu sklonost prema “herojima” domovinskog rata, optuženima za najteža krivična djela – za zločine nad srpskim civilima u splitskoj Lori.

Naime, nakon što je izvjesni Slavko Lozina radosno oslobodio sve okrivljene u slučaju Lora, Vrhovni je sud, najviše zbog pritiska međunarodnih institucija, poništio suđenje, zatražio ponavljanje procesa i izričito naložio pritvor za sve optužene.

No sudsko vijeće u sastavu Marica Šćepanović, Vinko Cuzzi i Igor Benzon prosudili su kako je bolje da se osmoro ljudi optuženih za teška mučenja i zločine sa smrtnim ishodom puste na kućnu njegu do početka novoga suđenja, kako se valjda ne bi pravili dodatni troškovi njihovog zatvorskog smještaja.

Rezultat te benevolentnosti pripadnika hrvatskog pravosuđa poznat je: na ponovljenom se suđenju pojavljuju samo trojica, ostalih pet, uglavnom velemaj-

stora igara u Lori, su u bijegu. I kako stvari sada stoje teško da će više ikada prijeći prag splitskoga suda. Tim više jer im je čak i nakon odluke novoga sudskog vijeća da se za njima izda tjeralice, dano još tjedan dana vremena da u miru spakuju kufere i nestanu. Taj tjedan dana, naime, bio je potreban da nalog za izdavanje tjeralice iz suda stigne do policije. Usput, razdaljina između te dvije institucije mjeri se u centimetrima, smještene su doslovce tik jedna uz drugu.

E sad, ljudi koji vjeruju da za ratni zločin valja odgovarati, makar i nakon 12 godina, naivno očekuju da recimo ministrica pravosuđa istraži, pa još i kazni one u čijim je rukama zadržan nalog za tjeralicom, jednako kao što su očekivali da konzekvence snosi sudački trio koji je hladno odbacio argumente tužiteljstva kako je pritvor za momke iz Lore nužan, jer je riječ o teškim kaznenim djelima, pa je tu još i realna opasnost od zastrašivanja svjedoka i još: radi se o ljudima za koje se unaprijed znalo da će na vrijeme zbrisati.

Konzekvenci, međutim, nije bilo, kao što ih u domaćem pravosuđu nikada i nema, osim ako su u pitanju smjene po stranačkoj ili krvnoj pripadnosti. Iluzorno je stoga i pisati i pitati hoće li Državno sudbeno vijeće ili gospođa ministrica zatražiti da se, zbog nedopustivo krive procjene, trojica splitskih sudaca rasporede na mjesta na sudskoj porti ili da im se preporučí privatna praksa.

A opet, samo naivni mogu vjerovati da je u slučaju Lora išta pošlo po zlu samo zbog krivih ili neprofesionalnih procjena. Dapače, Lora je paradigmatički primjer korumpiranosti hrvatskoga pravosuđa, bilo ideološke i moralne, bilo materijalne, što je izgleda tako-

đer postala javna tajna, pa se spominje i cijena za uki-danje pritvora. Banalnih 10.000 eura. Sažetak rada hr-vatskog pravosuđa stoga glasi – optuženima za ratni zločin se sudi rijetko (do sada samo u dva-tri slučaja), u pravilu nakon deset godina, a kad god se može pu-šta ih se iz pritvora kako bi se “branili” sa slobode.

Ili se, što je također zgodna pravna instanica, za neka druga zlodjela čeka zastara.

Hrvatska je, slobodno se može reći, zahvaljujući svome pravosuđu, pravi raj za kriminalce svih vrsta, pa je u nedavno objavljenom istraživanju o korupciji s pravom i dobila počasno mjesto na samome vrhu ljestvice korumpiranih država.

U slučaju odbjeglih optuženika u procesu Lora mo-že se govoriti – da li samo? – o moralnoj korupciji zbog koje nitko od sudaca odgovornih za nepoštivanje zahtjeva Vrhovnog suda neće snositi posljedice, osim ako se pod posljedicama ne podrazumijeva nedavno izmještanje sutkinje Marice Šćepanović na mjesto gla-snogovornice Županijskog suda u Splitu.

A gdje je Lozina? Što je s tim otvorenim zagovorni-kom zločina u Lori napravila ministrica pravosuđa? Hoće li iz sudačke profesije, koja u nekim boljim drža-vama nosi još i naziv časna, nestati barem jedan ne-časni sudac? Naravno da neće. Lozina, naime, uvijek može biti koristan na nekim sudačkim poslovima. Mo-gla bi ga Škare-Ožbolt frknuti na procese protiv novi-nara da tu dade ruku svojim brojnim kolegama koji, u pravilu, nemaju nikakvih moralnih dilema kada, na primjer, treba sanirati teške duševne boli nekog viso-kog činovnika vlasti. Mi tako znamo da duša genera-la Barića vrijedi 60.000 kuna. I neka, rado smo mu

platili. A platit ćemo još, sigurno, jer mi nismo momci iz Lore. A nismo ni Barić o kojemu se istraga, odavno pokrenuta u Državnom odvjetništvu, zbog uloge u ratnim nepodopštinama na području Osijeka, ionako kreće u rasponu veličine škafetina nekog administrativca. I tko bi se tu usudio spomenuti riječ korupcija. Ja, na primjer, ne bi. Nikada.

Ali sam zato sve sklonija pozdraviti jedan humani i pragmatični prijedlog splitskog gradskog vijeća da se od države zatraži opća amnestija i generalni oprost za sve "osloboditelje". Tako bi barem ova komedija zabune koja traje već više od desetljeća dobila konačno i svoj pravni okvir. Sasvim je, naime, svejedno živimo li u susjedstvu sa zločincima iz Lore "samo" 12 godina ili ćemo živjeti i ostatak života. Tim više jer su zločinstva iz toga splitskog zatvora samo djeličak velikog i nikada procesuiranog ratnog zločina i u Hrvatskoj i u BiH, u kojemu su sudjelovali toliki mrtvi, ali i živi činovnici ove vlasti.

(28. listopada)

70. VUKOVAR

Jedna je, toga mjeseca studenog 1991. godine, imala tek šest godina, druga jedva dvadeset. Prva je u bolnom vukovarskom konvoju otišla iz rodnog grada, bježeći pred srpskim nožem, druga je otišla još ranije sklanjajući se od hrvatskoga metka.

Prva je po izlasku iz užasa Vukovara smještena u izbjegličko naselje u blizini Zagreba, druga je sklonište pronašla u Novom Sadu.

Ovo je priča o njima danas, o gradu u kojemu su rođene, u kojega su se obje vratile, ponesene obećanjima svih vlasti kako će Vukovar postati mjesto normalnog življenja. Možda im neće biti pravo što ih dovodim u bilo kakvu vezu, ili što se usuđujem obje ih nazvati žrtvama ne samo rata, nego i mira, žrtvama suludih po-

godbi, lažnih obećanja i političkih manipulacija. Ali one jesu žrtve, svaka na svoj način, svaka i danas plaća bolnu cijenu, bilo svoga porijekla, bilo besplodnih obećanja vlasti ili, što je najgore, vlastitih odluka da život nastave u gradu u kojemu su rođene.

Željka Jurić danas ima 19 godina, no čitav je svijet pamti kao šestogodišnju djevojčicu u plavom kaputiću, očiju ispunjenih suzama i izrazom bola sasvim neprimjerenom tako malom biću. Posredstvom kamere jednog BBC-jevog novinara, Željka je iz strašnog vukovarskog konvoja, te 1991. godine, izdvojena kao lik koji će ubuduće službena Hrvatska koristiti kao maskotu za najgora ratna stradanja. O djevojčici u plavom kaputiću, s tugom koja se zauvijek uselila u njezne oči, snimat će se i filmovi, bila je glavni lik u "Svjedoku" Branka Lovrića i "Anđelima rata" Jakova Sedlара. Filmovi su nagrađeni, ona sama neće od toga dobiti ništa. Tu i tamo Željka će postati vlasnicom neke plakete, medalje... za "promicanje domovinskog rata u svijetu", a u svijesti ljudi ostat će trajni simbol stradanja Vukovara.

No Željka Jurić i doslovce živi tek kao simbol. I danas, na trinaestogodišnjicu pada Vukovara, ta mlada djevojka sa svojom obitelji jedva spaja kraj s krajem. "Objavljuju moje slike, koriste se mojim imenom i iskorištavaju moju tragediju kako bi obilježili stradanje grada iz kojega potječem, a nitko ne pita kako je meni sada. A nije mi dobro." Nije mi dobro, kaže u *Novom listu* djevojka jednako tužnih očiju kao i ona djevojčica u plavom kaputiću o čiji su se lik rado očešale sve hrvatske vlasti. Nije joj dobro, jer ništa se promijenilo nije, pa su i njene oči ostale iste, toliko druk-

čije od onih njenih vršnjakinja u nekim drugim gradovima i nekim boljim vremenima.

Nije joj dobro, jer ni ona niti itko od njenih nema posla. Nije joj dobro, jer premda je završila poljoprivrednu školu i stekla zanimanje cvjećarke, njenu su majku, kada je tražila prijem kod gradonačelnika Vukovara kako bi saznala što im sve treba da otvore cvjećarnicu, odbili primiti! Novca za studiranje nema iako bi Željka to htjela, jer i kuću su obnovili uglavnom vlastitim novcem i uz pomoć jedne zagrebačke obitelji, baš kao što su i njeno trogodišnje školovanje platili neki obični ljudi, a ne država čiji je ratni simbol postala kao uplakana djevojčica iz vukovarskog konvoja. Ona koja čuva svoj plavi kaputić, mada, kaže, sjećanja ne želi stalno prizivati, svoju će ispovijest u *Novom listu* završiti njoj jedino mogućim, a mladom biću inače tako tuđim, rezigniranim, riječima: “Da imam kamo, sutra bih se pokupila i otišla. Opet. Jer od sjećanja se ne živi.”

Druga se zove Vukosava Suvčić. Iz progonstva se u rodni Vukovar vratila nekako u isto vrijeme kao i Željka. Prije nekoliko godina kada se činilo da će se obećanja o boljem životu, pače suživotu, konačno pretočiti u stvarnost. Došla je s diplomom Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu. I kao profesorica zemljopisa krenula tražiti posao širom Slavonije. Ni tri godine kasnije nije ga našla, premda su profesori geografije, odnosno zemljopisa, deficitarno zanimanje u tamošnjim školama. U razredima za srpsku manjinu je ne žele jer da ne govori srpski, ne piše ćirilicu, a još im dolazi i s diplomom zagrebačkog fakulteta; u hrvatskim je školama pogotovo neće jer nosi mrsko, srp-

sko prezime. Vukosava se tako odlučila za krajnji cilj – otići će u Zagreb, kaže našem novinaru Dragi Hedlu, kako bi tamo vratila svoju diplomu.

Jedna djevojka i jedna mlada žena ispostavljaju se tako i danas, punih 13 godina nakon pada Vukovara, pravim žrtvama uvijek jedne te iste politike koju samo obnašaju različite partijske elite. Ali priča o njima zapravo je priča o Vukovaru. O gradu već jednom žrtvovanom za “više političke ciljeve” jedne partije koja je opet na vlasti. Njeni će čelni ljudi danas srdačno stiskati ruku stanovitom Vojislavu Koštunici tamo u Beogradu, potpisivati memorandume o zaštiti nacionalnih manjina, riječju, obnavljati dobrosusjedske odnose sa Srbijom. Zato jer upravo to od njih traži međunarodna zajednica. U džepu će pak držati figu na svaki spomen nacionalnog pomirenja, u Vukovaru, na primjer. Oni će se na svakom skupu HDZ-a – a osim okupljanja za predsjedničku kampanju svoje kandidatkinje, ništa drugo i ne rade – zaklinjati u svijetlu budućnost koju će upravo oni osigurati Hrvatskoj, tamo u Evropskoj uniji.

U međuvremenu, u mučnoj vukovarskoj sadašnjosti, Željka Jurić i Vukosava Suvić traže tek minimum – zaposlenje i mogućnost kakvog-takvog življenja u rodnom gradu.

Gradu koji se ovih dana ponovo suočava s obljetnicom svoga stradanja. Što će ga Hrvatska već trinaesti put “dostojanstveno” obilježiti prigodničarskim TV-baljezganjem svojih partijskih činovnika, polaganjem vijenaca i karikaturalno otužnim izrazima njihovih lica. A možda se negdje potkrade i onaj kadar djevojčice u plavom kaputiću, očiju punih ruševina svoga gra-

da. One koja više ne želi biti ni žrtva, ni isprazni simbol, koja traži tek da ima vlastitu cvjećarnicu na vukovarskom groblju. I to je istinska simbolika. I ne samo Vukovara.

(18. studenoga)